

Kmečki posel

Dr. Ludovik Puš

Omenili smo že mimogrede, da pomeni pristnemu kmečkemu poslu gospodarjeva narečja njegovo lasno nesrečo, gospodarjev uspeh in napredek pa njegov lasten uspeh in napredek. To ubranost doživljajskih dejstev najdemo na domala vsem obširnem področju čustvenega življenja. Veselja v kmečki družini se udeležuje tudi posel, žalost prizadene tudi njega. Do sosed, ki je neprijateljko razpoložen do gospodarjeve družine, tudi pristen posel ne čuti istih vezí in enakih občutkov, kakor do sosedov, ki gojijo prijateljska in dobrohotna čustva do gospodarja. S stremiljenji gospodarjeve družine, da se doseže tak in tak načrt, se uglasajo v enotno stremiljenje tudi težnje pristnega posla. To je povsem razumljivo, če pomislimo, da na drugi strani pa tudi gospodarjeva družina sočustvuje s poslom, se z njim veseli in žalosti, mu pomaga, da se uresniči njegove želje in načrti. Skratka: ritem dela, ki ga skupno izvršujejo, in okolje, ki v njem skupno živijo, jim uglasuje tudi čustveno (emocionalno) doživljanje v enoten sozvoč. Kjer se ta harmonija razglasi, je sožitje tako težko, da ga je prej ali slej treba prekiniti.

Podobna harmonija se opaža v mišljenju. Sprva so sicer še dobro zaznavne mišljenjske razlike, dokler je posel še nov in ne pozna miselnosti gospodarja in njegove družine. Toda tesno skupno delo dan na dan, in sicer delo, ki druží, skupno jelo dan na dan, skupno modrovanje ob nedeljah in zimskih večerih, skupna praznovanja in godovanja — vse to pripomore, da se mišljenje brez sile in pritiska uglaší v sozvočje. Seveda je kaj takega mogoče le pri poslih, ki ne menjajo gospodarja vsake kvatre. To sploh niso več pravi kmečki posli, kakor so bili nekoč, ko so skrbno pretehtali gospodarja in njegovo hišo, preden so se udinjali, ko so enkrat stopili v službo, je niso zlepa zapustili.

Najlepše se pa skupnost kmečkega posla z gospodarjevo družino razodeva v najvišjem doživljanju človeške duše — v verskem doživljanju. Težko bi našli kje na svetu močnejše vezi med poslom in gospodarjem, kakor so vezi, ki jih spleta vera in zaupanje v Boga v slovenski kmečki hiši. Da gre posel ob nedeljah in praznikih v cerkev, da spol-

njuje verske dolžnosti in da živi, kakor je po božjih postavah prav — za vse to skrbila gospodar in gospodinja. V pravi kmečki hiši skupno molijo zjutraj, pri jedi, zvečer pa vsi, kolikor jih je, pokleknejo v hiši k rožnemu vencu. Ko se postavljajo jaslice o božiču, tudi hlapec sodeluje in mora tudi on povedati svojo misel, ali so lepe ali ne; ko domača dekleta pripravljajo za majniški oltarček Mariji, pomaga ravno tako dekla in se potem skupno veselijo skromne lepote vernega slovenskega srca.

Iz močne povezanosti v verskem doživljanju se razvija tudi skupen нравstveni (moralni) čut družine in poslov. Moralno sibičnega člana družine, pa naj bo domač otrok ali posel, močno drži in varuje pred moralnim padcem zavest družinske skupnosti in izrazito vplivanje drug na drugega. Iz vsega tega se razvija in utrjuje močan družinski etos in družinska tradicija, ki izžareva svoje blagodejne žarke na vso vas in vso okolico.

Tako bi se dalo še marsikaj povedati o prvinah, ki ugnetajo kmečko družino in posla v eno družinsko skupnost. Vendar naj bo dovolj! Preden pa ta razmišljanja zaključimo, se moramo dotakniti še enega, morda trenutno najvažnejšega vprašanja s tega področja: zakaj se na kmetih ta stara, tradicionalna družinska skupnost poslov in gospodarjeve družine v zadnjem času tako usodno razkraja?

Tudi na to vprašanje je odgovorov več. Odgovorili bomo sedaj z najvažnejšim, s tistim, ki vsebuje jedro vseh drugih: Kmečki ljudje so se spremenili. Spremenili gospodarji in gospodinje, pa spremenili tudi posli. Morda bo kdo ugovarjal, da se je spremenilo gospodarstvo in način življenja. Res, tudi to se je močno spremenilo. Toda v tej spremembi ni bistvo tega vprašanja. Gospodarstvo in življenjski način delajo ljudje, vse to je v glavnem odvisno od tega, kako gledajo na življenje v vseh njegovih odtokih — ljudje. Včasih so bile res gospodarske razmere na kmetih ugodnejše, urejenejšje, bolj trdne; a bili so tudi časi izrednih gospodarskih atak in nesreč, še hujši kot so v zadnjih letih. Pa smo tudi v tistih težkih

časih naše zgodovine imeli v kmečkih hišah posle, ki so pri enem gospodarju ošiveli, imeli smo v »štibelcih« strice in tete in ohranili krščanske osnove pristne družinske skupnosti. A eno smo takrat tudi imeli, česar pa dandanes tako bridko pogrešamo: imeli smo močne, verne, idealne kmečke ljudi, ki so umeli premagati a silo svoje kmečke, v zemljo zakorehinjaše nature vse težave in so nam ohranili zemljo in dom.

Teh in takih ljudi je zmeraj manj. Novi kmečki človek je postal velik materialist, s tem je pa izpodrezal življenje onim žlahtnim koreninam, ki so mu dovajale življenjsko moč v najtežjih časih. Novi kmečki človek zavrača tudi staro družinsko skupnost poslov in gospodarja, ker je v svoji miselnosti sploh ni več zmožen imeti. Gospodar gleda izključno na svoj dobiček, posej pa na svoje pravice, a da bi se med njima spletile vezi, o katerih smo prej obširneje govorili in ki pomagajo v dobro obeh potlačiti osebnost materialistične izrastke, za to nista sposobna. Mi bi radi nazaj našega starega slovenskega kmečkega človeka, onega,

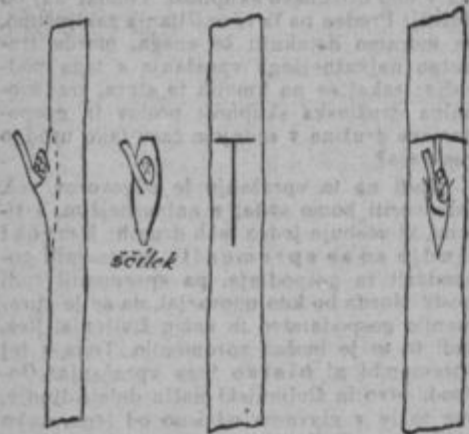
ki ni zametaval modernega napredka tam, kjer je napredek mogoč, a ki ni maral »laži-napredka« tam, kjer bi bilo treba stare, vekovite vrednote življenja zavreči, na njihovo mesto pa ustoličiti puhle fraze raznih delavskih pogodb, zavarovanj, kolektivnih dogovorov in kakor se še imenujejo ti moderni surrogati.

Vsi bočemo in želimo, da se uredi tudi vprašanje kmečkih poslov. Uredilo se bo — to je resnica — tudi z delavskimi kolektivnimi pogodbami in z raznimi zavarovanji, toda vse te dobrine so samo za telo; z njimi bo pa — tako se bojimo — polagoma propadlo marsikaj tega, če ne vse, o čemer smo v naših razmišljanjih obširneje govorili. Kajti teh vrednot duhovne narave ni mogoče ohraniti, še manj pa priklicati v življenje z mrtvo črko pogodbe in paragrafa, ampak samo s krščansko ljubeznijo do bližnjega, ki vidi v slehernem človeku — tudi v zadnjem gorskem pastirju — po božji podobi ustvarjenega človeka. Brez takšnega gledanja na problem kmečkih poslov ne bo moglo biti dobro niti za gospodarja, niti za posla.

ČASNI VRT

Kdaj in kako cepimo v »oko«?

Razlikujemo cepljenje v »živo ali poganjajoče« in v »speče« oko. Strokovni izraz za oboje je okulacija ali okuliranje. Tako lahko cepimo sadna drevesa in tudi vrtnice zgodaj spomladi in pa poleti (v juliju

in avgustu). Oboje cepljenje izvršimo na isti način. Ako cepimo v zgodnji spomladi, nam oko požene še v istem letu. Spomladi okuliramo, ko je drevo sočno, poleti pa, preden izgubi sok. Ako bi cepili poleti

prezgodaj, bi oko še v istem letu pognalo. V tem primeru ne bi mladika do jeseni dozorela, zaradi česar bi cepič čez zimo odmril in se posušil. Zdaj je najprimernejši čas cepiti v »speče oko«.

Kako okuliramo? Preden se lotimo cepljenja, si nabavimo cepičev. Narežemo jih na drevsih dobrih, plemenitih in znanih vrst, ki so že rodila. Nikar ne režimo cepičev od mladih dreves, ki še niso rodila. Izberemo zdrave poletne poganjke, ki imajo lepo razvita očesa. Premladni in še zelni cepiči z majhnimi in šibkimi popki niso za rabo. Brž ko odrežemo poganjek, mu odstranimo s ostrim nožem liste in sicer tako, da pustimo ob očesih 1 cm dolge peclje. To storimo zato, da se cepiči prehitro ne izsuše. Ako cepičev takoj ne rabimo, jih zavijemo v mokro cunj in shranimo na hladnem. Ker več dni stari cepiči niso uporabni, je najboljša, ako jih narežemo le toliko, kolikor jih isti dan porabimo. Okuliramo pa takole: gladki lubad divjaka, ki ga nameravamo cepiti, obrišemo najprej s cunj, da ne pride v rano zemlja in druga nesnaga. Potem zarežemo z ostrim cepilnim nožem zarezi v podobi črke T. Napvična rez bodi 2,5–3 cm dolga, počezna pa 1–1,5 cm. Pri tem pazimo, da ne zarežemo z nožem pregloboko v les. Zadostuje, ako prerežemo samo lubad. Ako bi zlasti počezno rez zarežali pregloboko, bi se nam nežna mladika lahko na tem mestu odlomila. Ko smo to izvršili, pri-

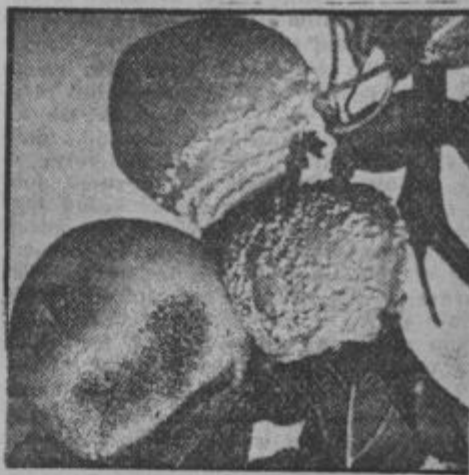
memo z levo roko cepič (mladiko z očesi), v desno pa nož. 1 cm nad očesom in 1,5 do največ 2 cm pod očesom zarežemo počezni zarezi (zgorjino nekoliko širše od spodnje), nakar nastavimo nož plosko ob mladiki nekoliko više nad zarezo ter potegnemo od zgoraj navzdol do spodnje zareze. Tako ločimo oko z lubadom in s čim manjšim kosčkom lesa od mladike. Ta tako zvani ščitek vtaknemo v zarezo T na divjaku. Ščitek z očesom smemo prijeti le za pecelj, nikoli pa se ne smemo dotikati rane s prsti. Delo si tako olajšamo, da privzdignemo lubad na obeh straneh navpične zareze s hrblom cepilnega noža ali pa z lesenim, na plosko prirezanim klinčkom. Ščitek z očesom porinemo v zarezo držeč ga čim bliže očesa, da se pecelj ne odlomi, in sicer tako globoko, da se njegov zogrjni konec dotika počezne zareze na divjaku. Cepljeno mesto zavežemo zmerno trdno z ličjem ali rafijo tako, da ostane oko prosto. Z rafijo vežemo od zgoraj navzdol z obema koncema navzkriž, vendar ne pregosto, da bi se posamezne vezi tiščale. Cepljenje je izvršeno. Tudi ni treba cepljenega mesta mazati s cepilno smolo. Mladiko nad cepljenim mestom pustimo nedotaknjeno. Nekateri namreč mladiko prikrasajo. V tem primeru se kaj lahko zgodi, da oko še v istem letu požene, kar bi seveda ne bilo prav, ker bi nova mladika do jeseni ne dozorela. Mladiko prikrasamo samo spomladi, ko cepimo v »poganjajoče ali živo oko«, in želimo, da nam še v istem letu oko krepko požene. Pri poletnem cepljenju v »speče oko« pa divjaka ne smemo prikrasati. Nekateri tudi odstranijo košček lesa, ki je ostal pod ščitkom. Tudi to ni potrebno, saj se prav lahko dogodi, da poškodujemo pri tem oko, ker izvlečemo z lesom tudi »srce« očesa.

Ako smo uspešno okulirali, spoznamo že po 8—10 dneh. Ako se je oko sprijelo, odpade košček peclja, ki smo ga pustili ob očesu, brž ko smo se ga dotaknili; v nasprotnem primeru pa ne, nakar cepljenje lahko ponovimo na drugem mestu. Po treh tednih odstranimo ličje, da se ne zareže pregloboko v lubad. Divjak odrežemo šele spomladi in sicer 10 cm nad očesom. Na ta štreclj pa privežemo 10—15 cm dolg poganjek, ki požene spomladi iz očesa. Tako privežani poganjki rastejo lepo navpično. Pozneje odstranimo seveda štreclj tik nad cepljenim mestom. Pripominjam, da je boljše cepiti češnje v »speče oko« bolj prokoncu avgusta, ker se v juliju nerade primejo.

Monilija

Pod tem imenom je razumeti gljivice, ki se pokažejo poleti na različnih plemenih sadnega drevja, kakor jablanah, hruškah, slivah, češpljah, češnjah, višnjah, marelicah itd. in sicer prvenstveno na plodovih, kjer povzročajo tako zvano rjavo in črno-

gnilobo. Skoraj vsako plemo sadnega drevja napada posebna gljivica monilije, n. pr. jablane in hruške monilia fructigena, češnje, višnje, slive in breskve monilia cinera, marelice monilia laxa, kutine in nešplje monilia Linhartiana. Gljivica napada liste in vrhove mladih, največjo škodo pa napravi na plodovih. Napadeni plodovi počne (črna gniloba) ali pa porjave (rjava gniloba) in se nazadnje posušijo. Na okuženih plodovih se pokažejo bele in sivorumene pikice v značilnih krogih. To so plodišča s trosi gljivice monilije. Največ napadenih plodov pade na tla, nekateri pa obvisijo suhi na drevesu. To so tako zvane

mumije, ki jih dostikrat najdemo na drevu še celo skomladi, ko drevo cvete. Razumljivo je, da se novi plodovi zato kaj lahko okužijo z monilijo. Bolezen najlažje zatiramo, da sproti pobiramo okužene odpadle plodove ter jih sežgemo. Prav tako moramo pobrati pozimi vse posušene plodove (mumije), ki so obviseli na drevesu. Na ta način še najbolj gotovo preprečimo razširjanje te kužne bolezni. Kjer nastopa monilija leto za letom v večji meri, se priporoča pozimi škropiti sadno drevje z 2% bakreno apneno (bordoško) brozgo ali pa s 3% solharjevo tekočino tik, preden začne spomladi brsti poganjati. Bolezen preprečujemo tudi tako, da vse napadene mladike odrežemo in sežgemo. Tudi je treba pozimi črne gnile plodove v shrambi odbrati in sežgati.

V šoli. Učitelj: »Anonimna oseba je dotična, ki ne želi, da bi ga spoznali. Kdo se smeje?« — »Anonimna oseba, gospod učitelj,« se oglasi Janezek v zadnji klopi.

Raztreseno. Babica: »Že dve uri imam nekaj v očesu, pa nič ne morem najti.« — Vnučinja: »Natakni si očala, babica, da boš lažje našla.«

ŽIVINOREJA

Dvojčki pri kravah

Večkrat se dogodi, da imajo naše krave tudi dvojčke. To se sicer redko dogaja, sodijo pa, da je pri kravah dvojčkov 1—2%.

Glede tega imajo naši kmetje še zelo različno mnenje. Nekateri so n. pr. kar ponosni na svoje krave, ki imajo dvojčke. Zato mislim, da bo prav, če se to vprašanje razčisti.

Dvojčki pri kravah sicer niso velika napaka, vendar nam ne morejo biti zaželeni. Zakaj? V večini slučajev sta telčka bolj slabotna in imata tudi malo življenjske sile. Če jih redimo naprej, se ta slabost pozna tudi še v poznejši dobi ter so take živali navadno vedno bolj zaostale v razvoju. Navadno so porodi dvojčkov bolj težki kaj pa to pomeni, če vsak živinorejec sam najbolje. Tudi krave, ki zanosijo dvojčke, hitreje izgubljajo mleko in prei posuše. Muniša odaja mleka, ki nastane zaradi tega, tudi ni poželjena, ker je to že čista izguba.

Potrebno je vedeti, da je to *nagnjenje k telitvi dvojčkov dedno*, torej ni samo slučajno, ali ker je bik dvakrat zaskočil kravo. Krave, ki večkrat, ali tudi samo nekaikrat povzročijo dvojčke, imajo to lastnost *prirojeno*. To lastnost so pa krave lahko podedovale, ali od svoje matere, ali tudi od očeta — bika, ali tudi še od prejšnjih rodov nazaj. Tudi bik prenaša torej to lastnost, in sicer na svoje potomstvo. To moremo opaziti šele na njegovih hčerah, ako je več takih, ki imajo dvojčke. Bik sam torej nima nikakega vpliva na zanositev dvojčkov pri onih kravah, ki jih je zaskočil, kakor se večkrat napačno misli. Zato onih bikov, ki so bili rojeni kot dvojčki v spolnem ne moremo priporočati za plemo ker bi preveč razširili ta pojav, razen v izjemnih primerih, ako so te živali res drugače dobre in izvirajo od visokovrednih prednikov z dokazanimi dobrimi lastnostmi.

Pri nas smo imeli tak primer z bikom »Rokom«, ki je več let oplenil v zadruzi Dobropolje. Ta bik, ki je bil rojen kot dvojček, je bil leta 1934, uvožen za plemo iz Švice. Ker je dal izredno dobra teleta, se je njegova kri zelo razširila po Doleniskem. V koliko je on prenesel to lastnost na svoje potomstvo, še ne more biti točno ugotovljeno, ker so njegove telice sedaj šele enkrat ali največ drugič teletile. Šele po večletnem opazovanju teh njegovih telic

bo mogoče izreči pravilno sodbo glede njegovega prenašanja te lastnosti na potomstvo. Le če bo med njegovimi telicami več takih slučajev, in ako tudi njihove matere niso bile nagnjene k temu, bo mogoče sklepati, da je torej ta bik prenesel to lastnost.

Zaradi lastnosti je potrebno razčistiti tudi vprašanje plodnosti dvojčkov, kar nekaterim živinorejcem še vedno ni znano.

Ako sta obe teleti istega spola, torej ako sta oba dva bikca ali obe telčki, so taka teleta povsem normalno razvita in torej plodna.

Ako sta pa dvojčka različnega spola, torej eno tele bikce, drugo pa telčka, je bikce normalno razvit in ploden, telčka pa skoraj vedno jalova. Možna je sicer tudi izjema, vendar so te prav redke. Vzrok temu pojavu, da so take telčke jalove, je v tem, ker se spolni organi pri telici ne razvijejo dovoli in ostanejo zakržljani.

Iz tega sledi, da ženska teleta, ako izvirajo od takega poroda, čimprej prodamo za zakol. Bikce, kot tudi, ako sta obe teleti ženskega spola, pa bomo ohranili le tedaj za plemo, ako izvirajo od izredno dobrega rodu. Ako njihovi predniki niso res dobre in mlečne živali, bomo taka teleta raje prodali za zakol, ker ne moremo priporočati, da bi se ta lastnost preveč razširila med našimi kravami. Tudi za rejo volov taka teleta niso najboljša, ker bodo taki voli ostali vedno bolj drobni in ne tako rastni in močni, kakor od njih zahtevamo.

Zaradi vseh teh vzrokov bomo torej, kot pravi živinorejec odklanjali dvojčke pri kravah.

Io. Oblak.

POMEN APNA V KMETIJSTVU

Nemško časopisje opozarja kmete na potrebo gnojenja z apnom tam, kjer zemlja vsebuje malo apna. Pri tem navajajo, da odzamejo razni poljski pridelki naslednje količine apna na hektar: žito 30 do 50 kg, krompir 40 do 65 kg, repa 60 do 80 kg, stročnice in sočivje 120 do 180 kg, lucerna 240 do 290 kg. Zemlji je treba torej dodati apna, zlasti pri rastlinah, ki zemljo glede apna zelo izčrpajo.

Steklo in kovinske plošče se dajo vrtati s avetrom, če omočiš mesto, ki ga hočeš prevrtati, z nekoliko kapljicami terpentinskega olja.